

Arkeologisk utredning och förundersökning

Röjningsrösen i Karlslund

Kartering och undersökning av fossil åkermark inför
anläggandet av bullervall

*Vetlanda socken i Vetlanda kommun
Jönköpings län*

JÖNKÖPINGSLÄNSMUSEUM
Arkeologisk rapport 2004:59

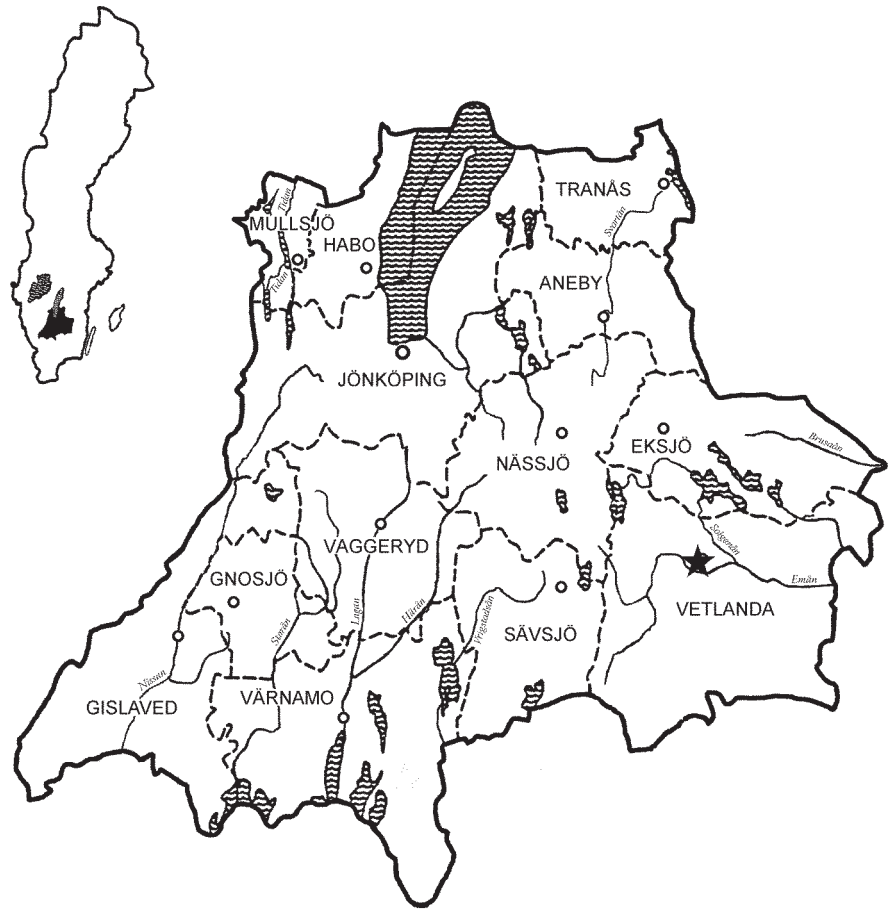
Jan Borg

Arkeologisk utredning och förundersökning

Röjningsrösen i Karlslund

Kartering och undersökning av fossil åkermark inför
anläggandet av bullervall

Vetlanda socken i Vetlanda kommun
Jönköpings län

Rapport, foto och renritningar: Jan Borg

Digital kartbearbetning: Jan Borg

Grafisk design: Anders Gutehall

Tryckning och distribution: Lars-Göran Gustafsson och Marita Tidblom

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd.
Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

Jönköpings läns museum
Box 2133
550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00.
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

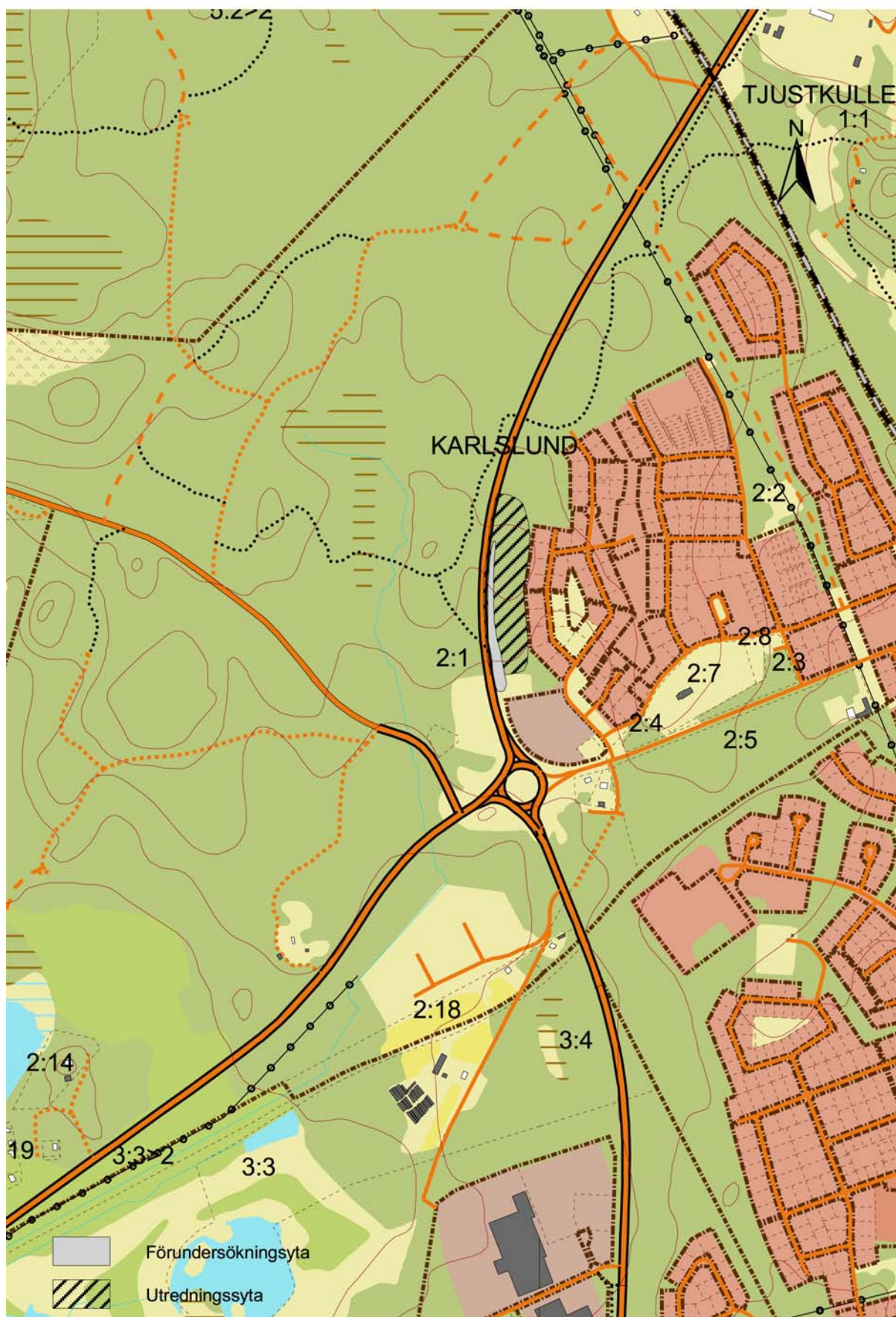
©JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2004

Innehåll

Inledning	5
Målsättning	5
Metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Resultat	6
Objektbeskrivningar	6
Sammanfattning	10
Åtgärdsförslag	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Referenser	11
Tryckta källor	11
Otryckta källor	11
Arkiv	11
Kartunderlag	11

Figurer

Figur 1 Utdrag ur digitala fastighetskartan	4
Figur 2 Plankarta	7

Figur 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan med AU-och FU-områden markerade. Skala 1:10 000.

Inledning

Under hösten 2004 utförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning och en förundersökning inom fastigheten Karlslund 2:1, Vetlanda socken och kommun enligt Länsstyrelsens beslut.

Utredningen och förundersökningen berör delvis samma område och föranleds av planer på att bygga en bullervall.

Fält- och rapportansvarig var Jan Borg, antikvarie vid Jönköpings läns museum. Beställare var Tekniska kontoret, Vetlanda kommun.

Målsättning

Målsättningen för utredningen är enligt givna direktiv från länsstyrelsen att med GPS registrera samtliga synliga röjningsrösen samt eventuella andra tillhörande fossila åkerelement inom utredningsområdet mellan riksväg 31 och bostadsområdet, se figur 1.

Förundersökningen syftar till att närmare karakterisera och tidsfästa de röjningsrösen som är belägna inom ytan för den planerade bullervallen, se figur 1.

Metod

Vid utredningen ska samtliga röjningsrösen och andra påträffade fossila åkerelement inom det angivna området registreras med hjälp av GPS under förutsättning att skogen inte är för tät. Utredningsområdet är ca 22 000 m² stort.

Under förundersökningen ska två röjningsrösen väljas ut inom ytan för den planerade bullervallen. Rösena kommer att undersökas genom att profilväggar tas fram med hjälp av grävmaskin. Röseprofilerna rensas därefter fram och dokumenteras. Lämpliga kolprover tas för detta ändamål i en övre och en undre nivå, vilket innebär två prover per röse.

För att kontrollera om förundersökningsytan hyser samtida eller underliggande boplatsspår upptas ett mindre antal sökschakt. Påträffade anläggningar dokumenteras och provtas. Två kolprover är beräknade för detta ändamål. Vid förundersökningen används totalstation för att mäta in upptagna schakt, anläggningar och prover. Förundersökningsområdet är ca 3 400 m² stort.

Topografi och fornlämningsmiljö

Vetlanda ligger på Sydsvenska höglandet. Terrängen runt samhället utgörs till stora delar av kuperad skogsmark. I väster ligger ett sjösystem med från söder: Grumlan, Norrasjön och Flögen som förenas genom Emån. Från Grumlan rinner Emån vidare österut.

Det nu aktuella området ligger mellan riksväg 31 och bostadsområdet Karlslund. Det består av ett lätt kuperat landskap med sin högsta punkt i områdets norra del. Större delen av ytan täcks av tallskog med inslag av enstaka björkar. Berggrunden utgörs av metasediment i allmänhet (SGU 1989a) vilken täcks av morän (SGU 1989b).

Trakten har sedan stenåldern varit attraktiv för människor vilket omvittnas genom fynd och fornlämningar. Från stenåldern (ca 8000 - 1800 f Kr) härrör framför allt verktyg av sten och flinta. Från periodens slutskede finns också kända gravar i form av hällkistor. Bronsåldern (ca 1800 - 500 f Kr) representeras av stora rösen (t ex Tjuvarör, RAÄ 43, väster om Vetlanda).

Under järnåldern (ca 500 f Kr - 1050 e Kr) utökades och intensifierades bebyggelsen ytterligare och vi känner flera stora gravfält, framför allt från den yngre delen (ca 500 - 1050 e Kr), inom eller i anslutningen till Vetlanda. Mest bekant är Byestadsgravfältet, ett av Smålands största med över 300 registrerade gravar. Ytterligare gravfält finns vid gamla epidemisjukhuset samt vid Föreda. Även enstaka eller små grupper av gravar finns spridda i skogarna runt Vetlanda (Nordström 2003).

Ett exempel på en undersökning som berörde både odlingshistoriska lämningar och en grav från mellersta järnålder finner vi i Ekenässjön. 1998 undersöktes där ett område med röjningsrösen som daterades till förhistorisk tid och medeltid. I samband med denna undersökning dokumenterades även en grav, en stensättning från folkvandringstid (400-talet e Kr) med ett spektakulärt gravinnehåll i form av bärnstenspärlor och bronsmycken (Engman och Nordström 2001).

Resultat

Inom utredningsområdet var det planerat att de objekt som hittades skulle mätas in med GPS. De objekt som hittades inom förundersökningsområdet skulle däremot mätas in med totalstation enligt länsstyrelsens beslut. Skogen inom förundersökningsområdet var vid undersökningstillfället inte nedtagen vilket medförde att totalstation inte kunde användas som planerat. Därför mättes även objekten inom detta område in med GPS.

Objektbeskrivningar

Objektens nummer anges på figur 2.

1 Röjningsröse

Oregelbundet, ca 15 m i diameter och med en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,15-0,5 m.

x6367300 y1454922

2 Röjningsröse

Oregelbundet, ca 18 m i diameter och med en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,25-0,5 m.

x6367283 y1454943

3 Röjningsröse

Runt, ca 3,5 m i diameter och med en höjd av ca 0,2-0,3 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367285 y1454952

Figur 2 (sid 7). Detaljkarta över AU- och FU-området samt påträffade objekt. Skala 1:1 500.

1454900

1455000

KARLSLUND

6367500

6367500

6367400

6367400

6367300

6367300

2:1

19

18

20

17

21

16

13

15

14

12

11

9

8

7

6

5

5

1

4

2

3

10

Bullervall / PU-område

Utredningsområde

Skala 1:1 500

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

1454900

1455000

4 Röjningsröse

Runt, ca 6,5 m i diameter med och en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367298 y1454947

5 Stenmur

Ca 65 m lång, 1-1,5 m bred och 0,4-0,5 m hög. Stenmuren skärs av en jordvall, objekt 10, efter ca 25 m västerifrån sett. Öster om befintlig bullervall saknas ca 4 m av stenmuren.

V änden x6367928 y1454308 Ö änden x6367308 y1454999

6 Röjningsröse

Runt, ca 3,5 m i diameter och med en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,15-0,35 m.

x6367325 y1454940

7 Röjningsröse

Runt, ca 5 m i diameter och med en höjd av ca 0,4 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367332 y1454920

8 Röjningsröse

Runt, ca 3,5 m i diameter och med en höjd av ca 0,2 m. Stenstorlek ca 0,15-0,4 m.

x6367338 y1454899

9 Röjningsröse

Runt, ca 3 m i diameter och med en höjd av ca 0,25 m. Stenstorlek ca 0,15-0,35 m.

x6367345 y1454925

10 Redan befintlig del av bullervall

11 Röjningsröse

Runt, ca 5 m i diameter och med en höjd av ca 0,2-0,4 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367350 y1454928

12 Röjningsröse

Ovalt, ca 5x3 m i diameter och med en höjd av ca 0,2 m. Stenstorlek ca 0,15-0,3 m.

x6367380 y1454943

13 Röjningsröse

Runt, ca 5 m i diameter och med en höjd av ca 0,3-0,4 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367400 y1454918

14 Røjningsröse

Runt, ca 4 m i diameter och med en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367385 y1454913

15 Røjningsröse

Runt, ca 3,5 m i diameter och med en höjd av ca 0,2-0,3 m. Stenstorlek ca 0,15-0,4 m.

x6367387 y1454905

16 Røjningsröse

Runt, ca 5 m i diameter och med en höjd av ca 0,2-0,3 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367403 y1454903

17 Røjningsröse

Runt, ca 3 m i diameter och med en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367436 y1454915

18 Røjningsröse

Runt, ca 4 m i diameter och med en höjd av ca 0,2 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367491 y1454914

19 Røjningsröse

Runt, ca 4 m i diameter och med en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367521 y1454915

20 Røjningsröse

Runt, ca 3 m i diameter och med en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367493 y1454953

21 Røjningsröse

Runt, ca 5 m i diameter och med en höjd av ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,2-0,4 m.

x6367429 y1454920

Två røjningsrösen undersöktes och dokumenterades, objekt 7 och 9. I båda fallen kunde endast en nivå urskiljas d v s äldre rösen har inte byggts på vid ett senare tillfälle. Utifrån rösenas storlek, stenmaterial samt inbördes avstånd drogs slutsatsen att de är av historisk karaktär. Eventuellt kan de tillhöra torpet Norget som ligger ca 1 km norr om nu aktuellt område. Torpet framträder i kartmaterialet först 1943 (Nordman 2002).

När røjningsrösenas bedömdes som yngre beslutades det att de tilldelade

¹⁴C-proverna inte skulle utnyttjas då felmarginalerna brukar bli stora vid datering av yngre material.

Två röjningsrösen, objekt 1 och 2, är avsevärt större än de andra rösena i området. Anledningen tycks vara att sten dumpats på dem i ett senare skede. Det i ytan synliga stenmaterialet är större än i de andra rösena. Inte långt från de två rösena skär den redan befintliga delen av bullervallen, obj 10, stenmuren i området, obj 5. Där de korsas saknas en del av stenmuren och det kan vara detta material som kastats upp på de två rösena.

Vid förundersökningen hittades inga spår efter förhistoriska boplatser.

Sammanfattning

Under hösten 2004 utförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning och en förundersökning inom fastigheten Karlslund 2:1, Vetlanda socken och kommun enligt Länsstyrelsens beslut. Beställare var Tekniska kontoret, Vetlanda kommun. Avsikten är att en bullervall senare ska byggas inom området mellan befintligt villaområde och riksväg 31.

Inom området hittades röjningsrösen och en stenmur vilka samtliga bedömdes som sentida. Området karterades och två röjningsrösen undersöktes och dokumenterades. Inga spår efter boplatser påträffades vid förundersökningen.

Åtgärdsförslag

Länsmuseets anser inte att ytterligare arkeologiska insatser behövs inom förundersökningsområdet innan bullervallen byggs.

Länsstyrelsen beslutar om ytterligare åtgärder.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd:	431-8029-04
Jönköpings läns museums dnr:	215/04
Beställare:	Vetlanda kommun, Tekniska kontoret
Rapport- och fältansvarig:	Jan Borg
Fältpersonal:	Jan Borg och Jenny Ameziane
Fältarbetstid:	04-10-13
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Vetlanda kommun
Socken:	Vetlanda socken
Fastighetsbeteckning:	Karlslund 2:1
Belägenhet:	Ekonomiska kartans blad 6F 3a
Koordinater:	x6367253 y1454926
Undersökningsyta:	AU ca 22 000 m ² , FU ca 3 400 m ²
Fornlämningstyp och tidsperiod:	Fossil åker, sentida

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

Referenser

Tryckta källor

- Engman, F och Nordström, M. 2001. Trehundratio röjningsrösen och en grav – markutnyttjande under tusen år i Vetlandatrakten. *Tidskrift 2001, volym 1*. Kalmar.
- Nordström, M. 2003. *Kulturhistorisk förstudie. Vetlanda tätort - inför fördjupad översiktsplan. Vetlanda socken i Vetlanda kommun Jönköpings län*. Arkeologisk rapport 2003:67. Jönköpings läns museum.

Otryckta källor

- Nordman, A-M. 2002. Anmälan av utförd arkeologisk undersökning. Jönköpings läns museum d nr 41/02.

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. Jönköping.

Kartunderlag

- SGU 1989a. *Berggrunden i Jönköpings län*. Sveriges geologiska undersökning serie Rapp. och meddelanden nr 50. Ser Ah nr 11, specialkarta.
- SGU 1989b. *Karta över känslighet för infiltration av föroreningar i Jönköpings län*. Sveriges geologiska undersökningar Serie Ah nr 11, specialkarta.